

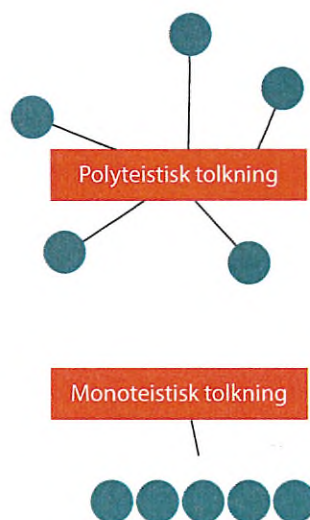
GUDSUPPFATTNING OCH MÄNNISKOSYN

Gudsuppfattning

Den hinduiska gudavärlden rymmer miljontals gudinnor och gudar. För de flesta hinduer är en viss gud eller gudinna särskilt viktig under ett visst skede i livet. Vilken detta är beror på faktorer som ens kön, ens kasttillhörighet och ens ålder. Även lokala traditioner spelar in. Det innebär att vissa gudar och gudinnor är särskilt populära i vissa geografiska områden, exempelvis Vishnu i södra och Krishna i norra Indien.

På ett sätt kan man säga att hinduismen är en polyteistisk religion. Samtidigt finns det de som menar att alla gudar och gudinnor egentligen bara är olika former eller aspekter av den Högsta Gudomen (Bhagavan/Ishvara) eller Gudinnan (Mahadevi). Då är hinduismen precis som judendom, kristendom och islam en monoteistisk religion. Det faktum att många hinduer enbart dyrkar en gud eller gudinna ligger också i linje med synen på religionen som monoteistisk. Ett tredje perspektiv

är att säga att hinduismen är panteistisk. Det baserar man i så fall på tanken att det inte finns någon personlig gud som hindun kan vända sig till med bön, utan att allt levande är en del av världssjäl, brahman, som helt saknar individuella egenskaper. Oavsett om man väljer att definiera hinduismen som polyteistisk, monoteistisk eller panteistisk är en viktig tanke att Gud eller det gudomliga finns inom varje människa som hennes själ, atman.

De tre viktigaste gudarna

En och samma gudinna eller gud kan ha olika skepnader. Det beror på att hinduer tänker sig att gudarna och gudinnorna har olika egenskaper och funktioner. Ett exempel är guden Shiva som ibland dyrkas som meditationens gud, ibland som fruktbarhetens gud. Kampen mellan gott och ont förs enligt hinduismen inte enbart på individnivå utan också i universum. Här är det gudar och gudinnor som kämpar mot demoner om herraväldet över kosmos. Detta gör de för att skydda dharma, världsordningen och det rätta.

De tre viktigaste gudarna inom hinduismen är Brahma, Vishnu och Shiva. De förknippas med universums skapelse, upprätthållande och förstörelse, det vill säga med samsara. Dessa tre gudar kallar man trimurti och på ett sätt kan man prata om dem som en treenighet. I de hinduiska myterna har gudarna gudinnor vid sin sida som de är gifta med, till exempel Sarasvati (Brahma), Lakshmi (Vishnu), Sita (Rama) och Parvati (Shiva). Vissa hinduer betraktar relationen mellan dessa gudar och gudinnor som en nyckel till att förstå hur förhållandet mellan man och kvinna bör vara. Då blir gudinnan den perfekta hustrun. Hon blir en förebild för hinduiska kvinnor och bidrar då till genuskonstruktionen. I myterna ser dessa gudinnor i första hand till sin makes önskemål och ser som sin huvuduppgift att tjäna och underkasta sig honom. Då blir idealet för en hinduisk kvinna enligt den traditionella uppfattningen att hon ska behandla sin make på ett likartat sätt.

Myterna om gudarna och gudinnorna avspeglar tanken att det finns en kvinnlig och en manlig pol. Den kvinnliga är den aktiva kraften, shakti, som bland annat förknippas med moderskap. Samtidigt berättar andra myter om blodtörstiga, brutala gudinnor, som Kali, som man på olika sätt måste försöka lugna, vilket Shiva gör i en av myterna genom att lägga sig under henne. De troende lugnar Kali genom att offra blod och kött från djur.

Fruktbarhet Med en god fruktbarhet menas till exempel goda skördar och att människor får många barn.

Myt En myt är en religiöst motiverad berättelse. Ofta ger myter mening åt människans tillvaro genom att svara på existentiella frågor.

Genus Med genus menas socialt konstruerat kön.

Brahma

Brahma betraktas som skaparguden. När han har skapat universum vilar han och har ingen uppgift igen förrän det är dags att återskapa universum efter det att Shiva har förstört det. Det är en anledning till att det är få hinduer som dyrkar Brahma.

Brahma har
fyra ansikten,
riktade åt varje
väderstreck.

Det finns flera olika skapelsemyter inom hinduismen. I en av dem ligger Vishnu på en orm i havet. Ur hans navel kommer det fram en lotusblomma i vilken Brahma sitter. Brahma delar sig själv i en manlig och en kvinnlig del som sedan förenar sig med varandra och skapar människor. Sedan blir Brahma en igen. En annan skapelseberättelse går ut på att allt som finns härstammar från Brahmas kropp, till exempel jorden från hans fötter och himlen från hans huvud.

Att Brahma så tydligt hör samman med skapelsen märker man också på hur han avbildas. Han har till exempel fyra ansikten, ett riktat mot varje väderstreck och en lotusblomma som symboliserar hans skapelse. Brahma är gift med gudinnan Sarasvati. Sarasvati förknippas med bland annat konst, kunskap och filosofi. Hon avbildas ofta med ett stränginstrument. Hon bär en vit dräkt, en så kallad sari. Den vita färgen symboliserar renhet.

Vishnu

Vishnu betraktas som universums upprätthållare som hjälper människan på olika sätt. Detta gör han i olika uppenbarelsformer, så kallade avatarer. En sådan är Rama som det berättas om i *Ramayana*. Han är gift med Sita. Rama kämpar mot hotande krafter för att upprätthålla dharma. En annan är guden Krishna som hängivet och hjältemodigt bekämpar ondska och undervisar oss människor om hur vi kan nå frälsning. Det finns också myter om Krishna som ett busigt barn som bryter mot reglerna, dharma, och som en passionerad älskare som förför kvinnor. Vishnu ska i framtiden återkomma som Kalki, en karaktär som kommer att skapa det ideala hinduiska samhället. Det här liknar det hopp judar knyter till Messias (se s. 137) och shia-muslimer till Mahdi (se s. 182).

Vishnu avbildas ofta klädd i gula kläder. Den gula färgen symboliserar kunskap. Han har fyra armar, en symbol för hans allmakt. I sina händer håller han fyra föremål: en lotus, ett snäckskal, en diskus och en strids-

Den
flöjtspelande
Krishna, en
av Vishnus
avatarer.

klubba. Vishnus hud är blå. Det symboliserar att han är en gud som är kreativ, målmedveten och modig. Vishnu tillbes som en fruktbarehetsgud, något som hör samman med hans kreativitet. Hans hustrur heter Lakshmi och Bhudevi. Troende vänder sig till dem bland annat för att få många barn, ett bra äktenskap och skydd mot sjukdomar.

Inom den så kallade vishnuismen dyrkar de troende Vishnu eller någon av hans avatarer som den ende guden. Vishnuiter strävar efter en nära, kärleksfull och personlig relation till Gud som de betraktar som allsmäktig, generös, medkännande och förlåtande.

Shiva

Även Shiva är en väldigt populär gud bland många hinduer. Han har en rad olika funktioner. En sådan är att han är den som förstör världen och samtidigt lägger grunden för en ny bättre värld. Han är därför en gud man förknippar med fruktbarhet. De troende offrar till exempel riskorn, blommor och frukt åt honom vid en så kallad lingam. De hoppas att de genom att göra så ska få många barn och att boskapen ska vara fruktsamma. Lingam är alltså en symbol för nyskapelse och fruktbarhet. Shiva brukar ofta avbildas med en treudd eller en trumma i sin hand. Treudden symboliserar förstörelse, upprätthållande och nyskapelse medan trumman representerar nyskapelse.

Shiva är också meditationens gud. Ofta avbildas han med ett tredje öga i sin panna. Det är en symbol för visdom, något som den som mediterar får del av. Som meditationens gud förknippar man Shiva med ett liv i askes.

Shiva är den som förstör världen.

Shiva har tre hustrur, som alla är väldigt viktiga gudinnor i hinduismen: Durga, Parvati och Kali. I mytologin är Durga en gudinna som kämpar mot onda demoner. Hon avbildas ofta ridande på en tiger med olika vapen i sina händer. Parvati är en kärleksgudinna som är mor till Ganesha. Kali är en blodtörstig gudinna som förknippas bland annat med döden samtidigt som hon är en modersgudinna. Hon avbildas ofta med ett dödskallehalsband, blodig tunga och blodiga vapen. Till henne offrar troende levande djur vars blod sprutas över hennes staty. Tanken är att de då ska få skydd från att själv drabbas av något hemskt – hennes blodtörst har ju blivit stillad.

Så kallade shivaiter betraktar Shiva som den högste guden. De tänker sig honom som en evig, allsmäktig gud som är välvillig och har makt att frälsa dem som dyrkar honom. Avbildningar av Shiva visar honom ofta med ett halsband av en kobra. Det symboliserar att han har makten också över de farligaste djuren. Han brukar avbildas med tre horisontella streck med vit aska i pannan. Även det är en symbol för Shivas allmakt.

Ganesha

Shivas och Parvatis son Ganesha är en oerhört populär gud i stora delar av Indien, inte minst bland skolungdomar. De vänder sig till honom för att lyckas med sina studier. En vanlig syn är hur skolungdomar på väg till eller från skolan stannar till vid en Ganesha-staty och offrar blommor, ris, frukt eller rökelse. Det är också till Ganesha de troende vänder sig när de ska börja eller avsluta något, till exempel när ett nytt företag ska invigas. Han har ett elefanthuvud och fyra armar som symboliserar hans allmakt.

De troende kan vända sig till Ganesha när de ska påbörja eller avsluta något.